

Rola funduszy europejskich w stymulowaniu rozwoju klasteringu turystycznego

Sylwia Dyrda-Maciałek, Grażyna Dyrda¹

Wstęp

Działalność ośrodków innowacyjności stanowi niezwykle istotny aspekt funkcjonowania współczesnej gospodarki oraz jedno z kluczowych zagadnień proinnowacyjnej polityki Unii Europejskiej. Wraz z rozwojem postępu technologicznego ich znaczenie rośnie w niezwykle szybkim tempie. Nie chodzi tu wyłącznie o sam proces transferu technologii, ale również o skutki, jakie niesie on ze sobą dla sektora MSP, powiązania nauki z biznesem oraz tworzenie odpowiednich warunków do współdziałania pomiędzy sektorem publicznym i prywatnym.

Klasy jako zespoły przedsiębiorstw oraz innych instytucji, podejmujących współpracę o charakterze formalnym i nieformalnym, realizują przedsięwzięcia przyczyniające się w znaczący sposób do podnoszenia konkurencyjności regionów, tworzenia przyjaznych warunków dla nowych inwestycji oraz wpływają na rozwój sektora MSP [Skawińska, Zalewski 2009: 30]. Niezwykle istotny dla tego typu powiązań jest system przepływu informacji i wiedzy pomiędzy przedsiębiorstwami i współpracującymi z nimi ośrodkami naukowo-badawczymi. Dodatkowym czynnikiem kształtującym takie struktury sieciowe jest łączenie wysokiego poziomu konkurencji i kooperacji w ramach klastra. Dzięki tym czynnikom oraz bliskiej koncentracji geograficznej jest możliwa większa efektywność ekonomiczna. Skutkiem tego jest uzyskanie przewagi konkurencyjnej nad innymi przedsiębiorstwami działającymi na rynku, co nie byłoby możliwe, gdyby nie funkcjonowanie i kooperacja podmiotów w ramach struktury klastrowej.

Należy zauważyć, iż jednym z kluczowych elementów polityki UE są działania na rzecz promowania wspólnych przedsięwzięć mających na celu poprawę funkcjonowania inicjatyw klastrowych oraz ich umiędzynarodowienie, które ma szczególne znaczenie w warunkach globalizacji gospodarki światowej i integracji europejskiej. Programy wsparcia rozwoju klasteringu ze środków unijnych określone są w ramach zakresu polityki wsparcia klastrów w UE, której celem jest zapewnienie kooperacji i harmonii pomiędzy działaniami na rzecz budowy klastrów charakteryzujących się kreowaniem produktów wysokiej jakości na szczeblach lokalnych, regionalnych, narodowych i wspólnotowym. Realizacja tego celu uzależniona jest od zakresu i pozio-

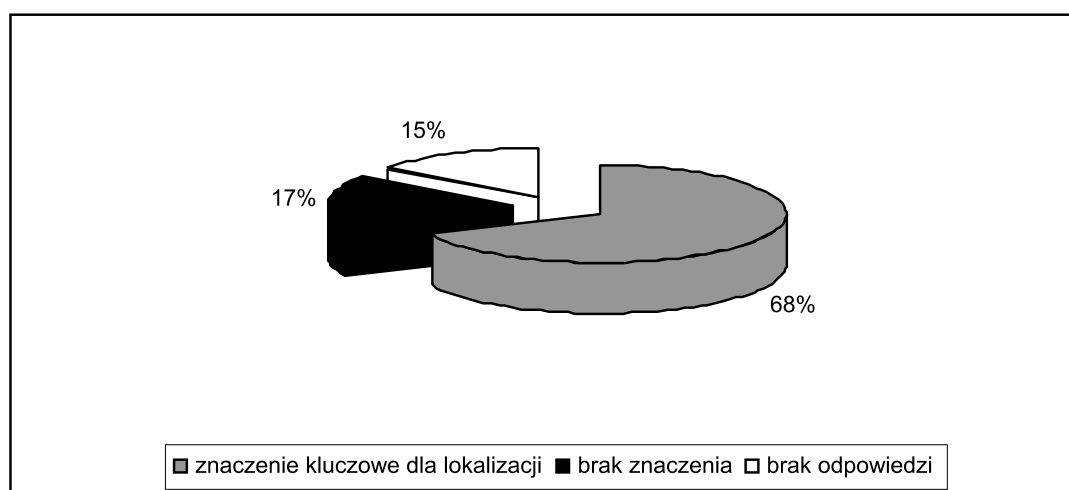
¹ Dr Sylwia Dyrda-Maciałek, dr Grażyna Dyrda, Zakład Gospodarki Turystycznej i Hotelarstwa, PWSTE w Jarosławiu

mu kooperacji oraz wymiany doświadczeń, twórczego naśladownictwa, a także wzajemnego uczenia się instytucji odpowiedzialnych za politykę klastrową.

Celem niniejszego artykułu jest określenie miejsca klasteringu w polityce UE oraz charakterystyka możliwości stymulowania rozwoju sieci gospodarczych dzięki środkom pochodzącym z funduszy unijnych, ze szczególnym uwzględnieniem finansowania turystycznych struktur klastrowych.

Klastering w krajach członkowskich UE

Analizując sytuację europejskich klastrów, należy zauważyć, że mają miejsce znaczne dysproporcje w kształtowaniu się skupisk przedsiębiorczości w różnych częściach Europy. Stąd zasadny wydaje się podział państw unijnych na te, które są „starymi” jej członkami, oraz na państwa przyjęte w struktury unijne 1 maja 2004. Taki podział państw pokazuje, iż różnice te w dużym stopniu związane są z poziomem rozwoju gospodarczego, szeregiem przemian ekonomiczno-społecznych, poziomem życia mieszkańców, konkurencyjnością regionów czy proinnowacyjną polityką państw.

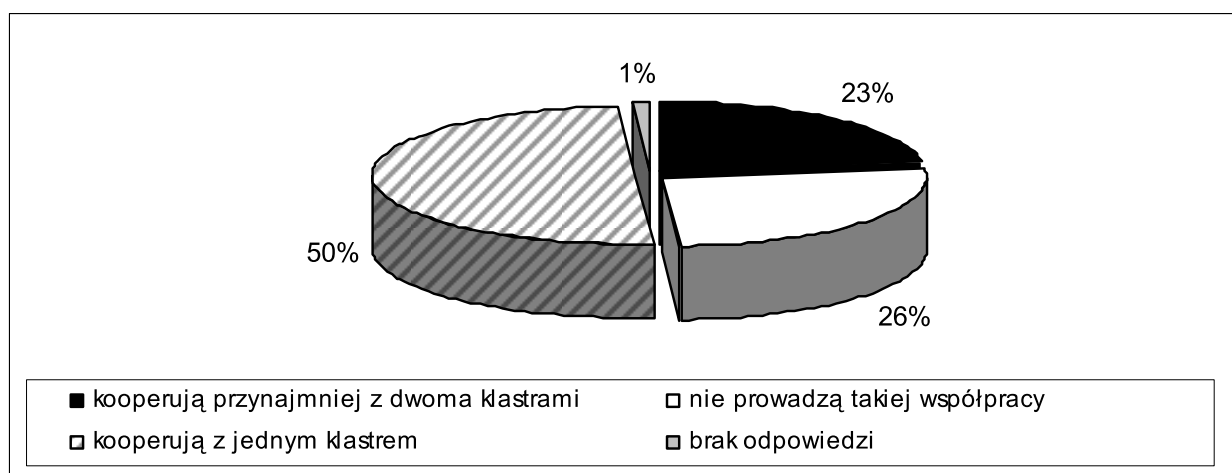
Rys. 1. Możliwość wejścia do klastra jako determinanta lokalizacji przedsiębiorstw w państwach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Innobarometer... 2006*

Spośród przedstawicieli badanych przedsiębiorstw, funkcjonujących w strukturach klastrowych w państwach UE, prawie 70% zadeklarowało, że na lokalizację ich firm kluczowy wpływ miało istnienie klastra, a szansa przynależności do niego była czynnikiem motywującym wybór lokalizacji firmy (rys. 1) [*Innobarometer... 2006*]. Zaledwie 17% przedstawicieli przedsiębiorstw stwierdziło natomiast, iż fakt kooperacji w klastrze nie miał znaczenia przy wyborze lokalizacji firmy. Przedsiębiorstwa, które deklarują silną zależność swojej lokalizacji od czynnika występowania klastra, stanowią 60,4% przedsiębiorstw działających w sektorze wysokich technologii, 65,6% ogółu przedsiębiorstw z sektora niskich i średnich technologii oraz 69,1% przedsiębiorstw świadczących usługi oparte na wysokim potencjale wiedzy i nauki. Dokonując analizy potencjału tych przedsiębiorstw również według kryterium ich wielkości, należałoby zaznaczyć, iż 69% małych przedsiębiorstw potwierdza istotne znaczenie

bliskości klastra dla ich lokalizacji, podobnie jak 64% średnich i 74% przedsiębiorstw dużych.

Wyjątkowo istotnym czynnikiem badającym zagadnienie klastrów jest aspekt konkurencyjności oraz gotowości firm do aktywnego uczestnictwa w strukturach klastrów (rys. 2). Wyniki badań przeprowadzonych na zlecenie Komisji Europejskiej, wskazują, iż tylko około 1/4 przedsiębiorstw zlokalizowanych w bliskości dużych geograficznych skupisk firm zadeklarowała, że obecnie nie bierze udziału w żadnym przedsięwzięciu o charakterze sieciowym. Natomiast 50% przedsiębiorstw działa w ramach jednego klastra, zaś niemal 1/4 badanych stanowią firmy współpracujące z więcej niż jednym skupiskiem przedsiębiorczości.

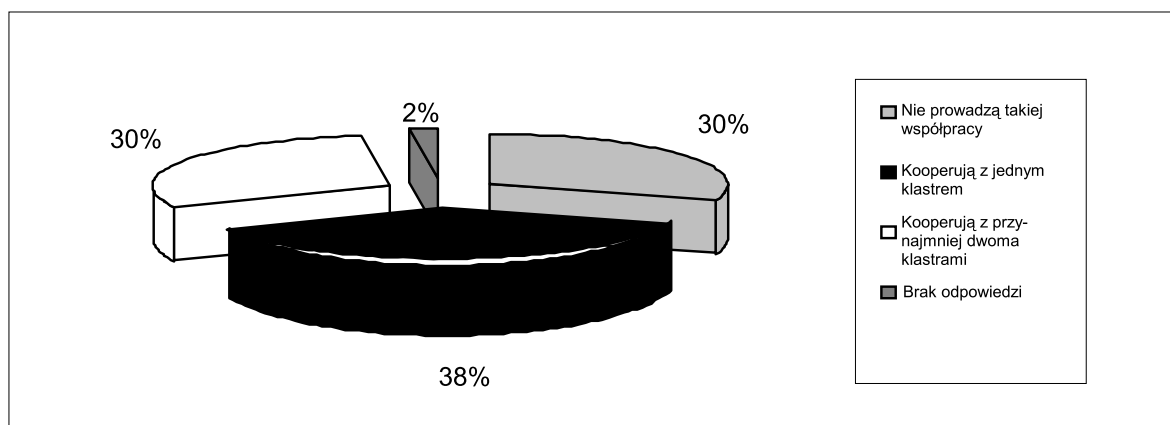
Rys. 2. Współpraca przedsiębiorstw z klastrami w krajach „starej” UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Innobarometer... 2006*

W przedsiębiorstwach zlokalizowanych w państwach przyjętych do UE 01.05.2004 sytuacja ta przedstawia się w nieco odmienny sposób [*Innobarometer... 2006*]. Nie dominuje tu bowiem, tak jak w przypadku „starych” członków Unii, typ współpracy w ramach jednej struktury klastrów. Spośród badanych przedsiębiorstw aż 30% deklaruje fakt kooperacji z minimum dwiema strukturami klastrowymi, natomiast 38% związana jest z jednym klastrzem (rys. 3).

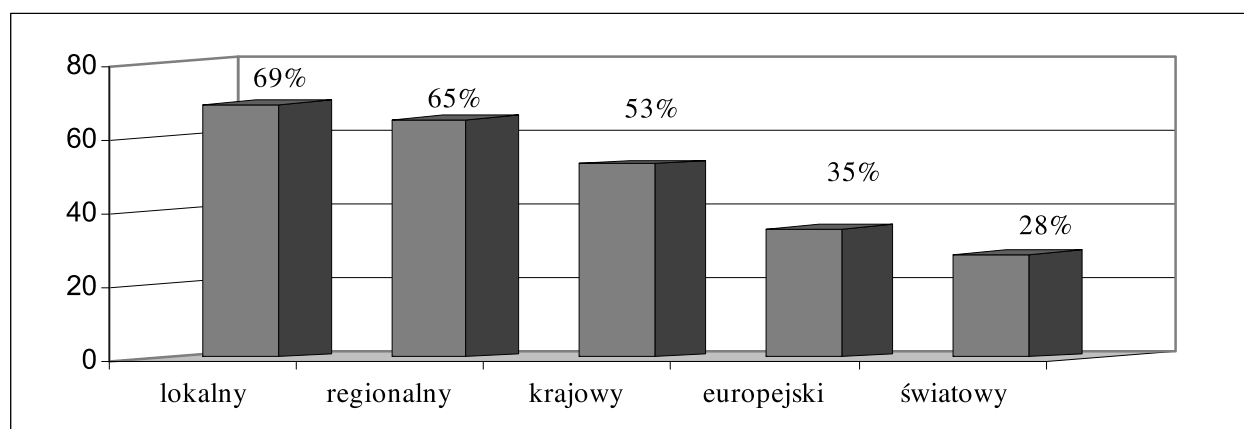
Należy zauważyć, że w państwach „starej” Unii notuje się o zaledwie 4% niższy odsetek przedsiębiorstw niepowiązanych w żaden sposób ze strukturami sieciowymi niż w krajach przyjętych do UE na przełomie ostatnich kilku lat.

Oceniając sytuację dotyczącą zakresu współpracy w ramach klasteringu, można stwierdzić, że największy poziom i intensywność powiązań sieciowych obserwuje się w krajach skandynawskich. W tych państwach największą grupę stanowią przedsiębiorstwa skupione wokół minimum dwóch klastrów. Należy jednocześnie dodać, iż podobnie intensywna kooperacja sieciowa przedsiębiorstw w Europie jest zauważalna jeszcze jedynie w nienależącej do UE Turcji. Natomiast odmienną sytuację możemy zauważyć w przypadku firm z Czech, gdzie około 50% badanych przedsiębiorstw unika kooperacji w ramach wielu klastrów. Podobna sytuacja dotyczy Włoch (49%), Węgier (48%), Słowacji (41%) oraz Belgii, Portugalii i Słowenii (wszędzie po 39% przedsiębiorstw) [*Innobarometer... 2006*].

Rys. 3. Współpraca przedsiębiorstw z klastrami w krajach przyjętych do UE 1.V.2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Innobarometer...* 2006

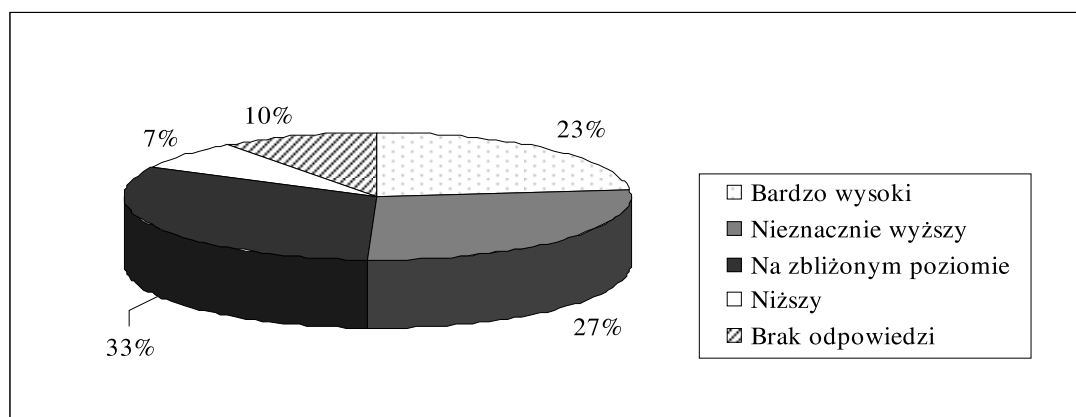
Rys. 4. Przestrzenny zakres oddziaływania rynkowego przedsiębiorstw funkcjonujących w klastrach zlokalizowanych w krajach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Innobarometer...* 2006

Jednym z kluczowych celów działalności klastrów jest podnoszenie konkurencyjności regionów i efektywności lokalnych przedsiębiorstw na rynku. Znaczenie klastrów sięga znacznie dalej i prowadzi często do sukcesów firm, nie tylko na lokalnym czy regionalnym, ale również na krajowym, europejskim, a nawet światowym rynku. Oczywiście największa liczba przedsiębiorstw funkcjonujących w klastrach deklaruje, że działa na rynku lokalnym i regionalnym (odpowiednio 69 i 65%) (rys. 4). Jest to zrozumiałe w sytuacji, gdy funkcjonowanie klastrów stanowi jeden z czynników lokalnego rozwoju gospodarczego polegającego na aktywizacji działalności przedsiębiorstw na rodzimym rynku. Należy jednak dodać, że obecnie działalność tych firm wychodzi również poza zakres przestrzenny rynku regionalnego.

Ponad połowa przedstawicieli badanych przedsiębiorstw zadeklarowała, iż ich działalność rynkowa ma zasięg nie tylko lokalny, ale również ogólnokrajowy. Jednocześnie ponad 1/3 firm kooperuje przy wytwarzaniu dóbr dostępnych na rynku europejskim, natomiast aż 28% partycypuje w wytwarzaniu dóbr sprzedawanych na rynkach światowych. Wielu przedsiębiorców uważa, że to właśnie kooperacja w ramach klastra stwarza niepowtarzalną okazję do rozszerzenia zasięgu działania firmy, wzrostu jej znaczenia na rynku oraz dotarcia do nowych, niedostępnych do tej pory dla

niej, rynków. Analizując dane statystyczne dotyczące tego zagadnienia, można stwierdzić, że czołową w tym względzie pozycję wśród wszystkich państw europejskich zajmuje Malta. Wśród badanych przedsiębiorstw z tego kraju aż 62% firm zadeklarowało, iż funkcjonowanie w ramach struktury sieciowej pozwoliło im na wejście na rynki innych państw europejskich [Innobarometer... 2006: 36]. Należy także wspomnieć o przedsiębiorstwach z Estonii, Hiszpanii i Irlandii, które licznie potwierdziły wyjątkową możliwość wejścia na rynki europejskie, jaką dała im współpraca w ramach struktur klastrowych (kolejno 50, 47 i 45%).

Rys. 5. Poziom wymagań wobec innowacyjności produktów i usług w klastrze

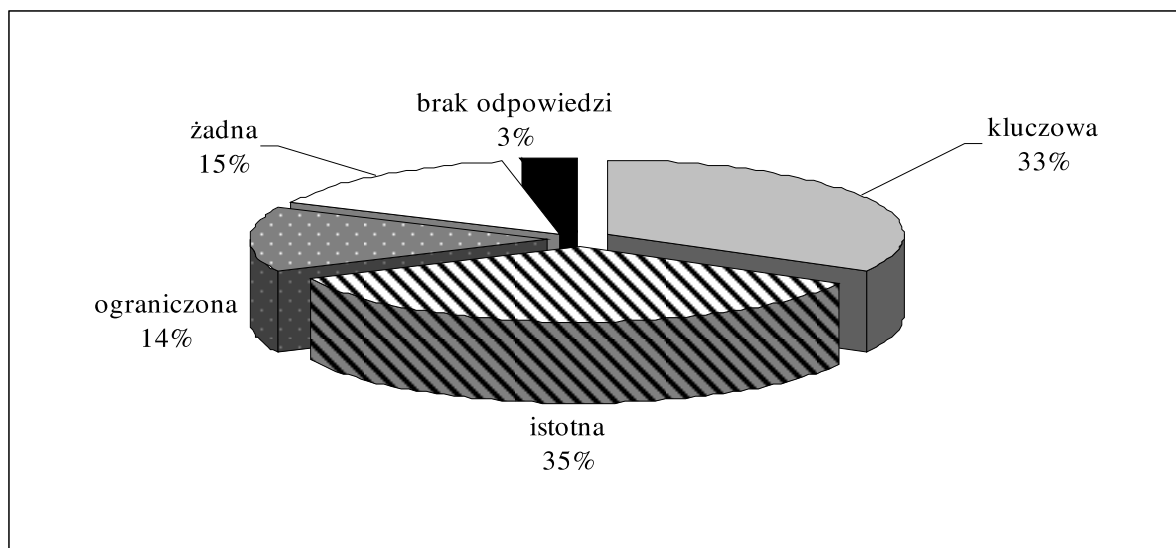
Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Innobarometer...* 2006

Zjawisko konkurencyjności stanowi jeden z kluczowych czynników funkcjonowania klastra. Trzeba bowiem zauważyć, że efektywność skupisk przedsiębiorczości w głównym stopniu uzależniona jest właśnie od poziomu współpracy oraz konkurencji pomiędzy zrzeszonymi w gronie firmami. Wśród zbadanych przedsiębiorstw, działających w państwach unijnych, 44% stwierdziło, iż walka konkurencyjna z innymi firmami w ramach klastra jest bardziej intensywna niż poza nim, natomiast 43% było przeciwnego zdania. Wśród pierwszej grupy przedsiębiorstw znalazły się firmy z Hiszpanii – 69%, Słowacji – 66%, Irlandii – 63%. Natomiast do drugiej grupy można zaliczyć przedsiębiorstwa z: Finlandii – 61%, Szwecji – 60% i Holandii – 56%. Jednocześnie aspekt konkurencyjności wiąże się ściśle z innowacyjnością firm działających w klastrach oraz ich potencjałem technologicznym (rys. 5). Według 23% przedsiębiorstw z krajów unijnych wymagania dotyczące stopnia innowacyjności produktów oferowanych przez skupiska przedsiębiorczości są znacznie wyższe niż poza klastrem, natomiast jedynie 7% firm jest przeciwnego zdania.

Kolejny istotny aspekt funkcjonowania klastrów stanowi wsparcie ze strony państwa. Większość przedstawicieli badanych przedsiębiorstw zadeklarowała, iż finansowe wsparcie ze strony państwa jest istotnym czynnikiem stymulującym rozwój struktur klastrowych (łącznie 68% badanych firm w krajach członkowskich UE). Jedynie 15% badanych stwierdziło, że polityka regionalna państwa w żaden sposób nie przyczynia się do rozwoju klastrów, w których działają ich przedsiębiorstwa (rys. 6).

Należy jednocześnie zaznaczyć, iż w krajach UE przyjętych w jej struktury po roku 2003 sytuacja ta kształtuje się nieco inaczej (rys. 6). Prawie 1/4 przedsiębiorców zade-

klarowała bowiem, że udział publicznego wsparcia nie odgrywa żadnej roli w rozwoju działalności klastrów, w których firmy te funkcjonują, natomiast prawie 50% uznało, iż znaczenie publicznego wsparcia stanowiło istotny czynnik stymulujący rozwój skupiska przedsiębiorczości, którego częścią są ich firmy [Ketels, Solvel 2006].

Rys. 6. Rola władz we wspieraniu rozwoju klastrów w krajach UR (wg opinii przedsiębiorców)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Innobarometer...* 2006

Analizując sytuację struktur klastrowych w Europie Środkowo-Wschodniej, można zauważyć, iż istnieje szereg różnych narzędzi i inicjatyw politycznych stymulujących rozwój klastrów w sposób pośredni bądź bezpośredni [Andersson, Annersted 2010: 34–36]. Są to między innymi typowe dla Słowenii modele oddolne i odgórne, które tworzą sieci pomiędzy ministerstwami i przedsiębiorstwami. W Polsce są to rozwiązania dotyczące rozwoju klasteringu w regionalnych strategiach innowacji, natomiast na Węgrzech obejmująca region Panonii inicjatywa wzrostu, której celem jest wdrażanie zintegrowanej koncepcji rozwoju regionalnego [Local economic... 2005].

Finansowanie klasteringu turystycznego w ramach polityki regionalnej UE

Lokalna koncentracja firm branży turystycznej i branż towarzyszących, poszukiwanie innowacyjnych kierunków rozwoju oraz rosnąca konkurencja rynkowa to główne determinanty rozwoju klasteringu turystycznego. Istotne znaczenie mają również korzyści wynikające ze współpracy świata biznesu z ośrodkami naukowo-badawczymi, zjawisko dyfuzji wiedzy oraz zaangażowanie władz lokalnych w stymulowanie działań budujących przewagę konkurencyjną regionu. Klasyczne ujęcie klastra odnosi się do trzech tworzących go podstawowych podmiotów: świata biznesu, ośrodków naukowo-badawczych oraz władz (samorządu terytorialnego i administracji publicznej). Zasadnym jest jednak uzupełnienie tego podejścia o organizacje non profit i ich niezwykle istotną rolę w budowaniu klastrów turystycznych.

Tabela 1. Wybrane klastry turystyczne subsydiowane ze środków unijnych

Lokalizacja (kraj, region)	Nazwa klastra	Nazwa projektu	Źródła finansowania	Charakterystyka
Polska, Niemcy	„Kraina miodu i mleka”	Lokalny i regionalny produkt w wirtualnej przestrzeni turystycznej Dorzecza Odry	Program rozwoju międzynarodowej współpracy klastra z partnerami zagranicznymi – Innovation Express, finansowanego z budżetu krajowego. Program pilotuje Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) w ramach międzynarodowego projektu INNET finansowanego przy wykorzystaniu funduszy 6. Programu Ramowego Unii Europejskiej, w bloku projektów INNO-NETs	W projekt zaangażowano 41 przedsiębiorstw (21 – po stronie polskiej i 20 – po stronie niemieckiej). Projekt realizowano we współpracy z klastrem Touristische Gruppe (CLUSTER) pro-agro Verband zur Förderung des ländlichen Raumes im Land Brandenburg (Niemcy, Brandenburgia).
Bułgaria	CAT-Klaster turystyki przystępnej	„Bułgaria dla wszystkich”	Program realizowany w ramach działalności ENAT – we współpracy z innymi członkami sieci, m.in. ATHENA – Przystępna turystyka – Ludzie, Edukacja, Nowe osiągnięcia, Czechy. ETCAATS – „Europejski certyfikat szkoleniowy” – Akcesja dla wszystkich podmiotów sektora turystycznego – Szwecja	Klaster powstały w związku z kampanią „Bułgaria dla wszystkich”, założony przez Fundację „Nie przestawaj” oraz 11 przedsiębiorstw branży turystycznej, członek ENAT – Europejskiej Sieci Turystyki Przystępnej
Aktywny klaster turystyczny Dolina Wisłoki	Polska, Podkarpacie Lubelszczyzna	Rozwój Polski Wschodniej – tworzenie i rozwój klastrów w Polsce wschodniej	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR). Wsparcie na rozwój najsłabiej rozwiniętych regionów Polski, dla których przygotowano specjalny program operacyjny Rozwój Polski Wschodniej 2007–2013 (PO RPW).	Klaster w fazie tworzenia. Koordynator klastra – Fundacja Educare et Servire złożył wnioski na dofinansowanie klastra w ramach programu Rozwój Polski Wschodniej (rozstrzygnięcie konkursu – sierpień 2011)
Karpacki klaster turystyczny	Rumunia, region karpacki	„Poznaj Karpacki Ogród”, rozwój turystyki na obszarach wiejskich	Wsparcie ze środków unijnych na rozwój obszarów słabiej rozwiniętych, wsparcie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Turystyki Rumuni, Światowej Organizacji Turystyki UNWTO, Europejskiego Stowarzyszenia Turystyki Wiejskiej EUROGITIS oraz ANTREC Rumunia – Rumuńskiego Stowarzyszenia Turystyki Wiejskiej.	Koordynatorem jest Stowarzyszenie Turystyki Brasom założone w celu propagowania turystyki przyjazdowej w region Karpat.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://www.accessibletourism.org>, <http://www.tourism-cluster-romania.com>, <http://e-kolot.pl>

Podstawę działalności klastra tworzy tzw. biznes turystyczny, w którego skład wchodzi podmioty branży turystycznej oraz paraturystycznej prowadzące na danym obszarze recepcji turystycznej działalność z zakresu świadczenia usług turystycznych i komplementarnych. Szczególną rolę w stymulowaniu rozwoju klastra należy przypisać obiektom noclegowym, branży gastronomicznej, lokalnym biurom podróży, podmiotom świadczącym usługi przewodnickie, punktom sprzedaży pamiątek, wypożyczalniom sprzętu sportowego i rekreacyjnego itp. Rola władz lokalnych polega na tworzeniu warunków, które sprzyjałyby funkcjonowaniu klastrów, propagowały jego idee, zachęcały lokalnych i zewnętrznych inwestorów do zaangażowania się w budowanie struktury klastrowej [Mikołajczyk, Kurczewska, Fila 2009: 23]. Natomiast głównym zadaniem ośrodków naukowo-badawczych jest prowadzenie badań lokalnego rynku turystycznego i regionalnych produktów turystycznych, wyszukiwanie innowacyjnych rozwiązań wdrażanych przez klaster oraz budowanie nowych modeli współpracy w ramach klastra. Rola organizacji non-profit, a więc w tym przypadku organizacji turystycznych, stowarzyszeń czy fundacji, sprowadza się do propagowania działań z zakresu rozwoju turystyki, budowania pozytywnego wizerunku regionu jako atrakcyjnego turystycznie oraz promowania regionalnych produktów turystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem oferty klastra turystycznego. Należy podkreślić, że istotne znaczenie w procesie budowania struktur klastrowych w krajach członkowskich UE ma subsydiowanie gron przedsiębiorczości z funduszy strukturalnych. Celem tego dofinansowania jest wzrost konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw, tworzenie nowych miejsc pracy oraz podniesienie profesjonalizmu działalności rynkowej [Skawińska 2004: 185].

W tabeli 1. zaprezentowano wybrane przykłady wykorzystania środków z funduszy unijnych na założenie oraz rozwój turystycznych struktur klastrowych. Ze względu na fakt międzynarodowej kooperacji klastrów można stwierdzić, że fundusze strukturalne mają szczególne znaczenie dla procesu internacjonalizacji istniejących klastrów regionalnych. Koncentrując się na założeniach polityki regionalnej UE, należy zauważyć, iż fenomen klastrów jest analizowany w założeniach polityki rozwoju regionalnego Unii jako jeden z kluczowych determinantów rozwoju potencjału gospodarczego we współczesnej gospodarce. Szczególny nacisk położono w tym zakresie na grona przedsiębiorczości składające się z przedsiębiorstw sektora MSP, co jest charakterystyczne między innymi dla struktury klastrów turystycznych.

Tworzenie innowacyjnych klastrów i ich subsydiowanie ze środków pochodzących z funduszy strukturalnych uznać można za jeden z najistotniejszych priorytetów nowej polityki przemysłowej oraz istotny element realizacji idei „Europejskiego obszaru badań i innowacji”, a także znaczące narzędzie skutecznego podnoszenia poziomu konkurencyjności gospodarek poszczególnych regionów Unii Europejskiej [Dg Enterprises and Industry Report 2008: 27–28]. Należy podkreślić, że założenia wspólnotowej polityki strukturalnej (w ramach perspektywy finansowej 2007–2013) oparte są w znacznym stopniu na realizacji działań typowych dla polityki rozwoju opartej o klastry (tabela 2).

Tabela 2. Wybrane przykłady programów wsparcia na rozwój klasteringu turystycznego w województwach Polski wschodniej w ramach regionalnych programów operacyjnych (RPO)

Województwo	Nazwa działania w RPO	Wysokość kwalifikowanych wydatków	Wysokość dofinansowania	Charakterystyka beneficjentów/ uwagi dodatkowe
lubelskie	1.5 Dotacje inwestycyjne w dziedzinie turystyki	Min. 143 tys. PLN Maks. 8 mln PLN	Min. 71 tys. PLN Maks. 2 mln PLN	Małe i średnie przedsiębiorstwa, ale także duże, jeśli ich projekt przyniesie znaczne korzyści dla regionu
warmińsko-mazurskie	2.1.1 Baza noclegowa i gastronomiczna	Brak określonych progów	Min. 200 tys. PLN Min. 300 tys. PLN na obszarach objętych programem Rozwoju Obszarów Wiejskich. Maks. 15 mln PLN – budowa, rozbudowa i modernizacja hoteli co najmniej cztero-gwiazdkowych Maks. 2,5 mln PLN dla pozostałych	Małe i średnie przedsiębiorstwa
podlaskie	3.2 Wsparcie inwestycyjne przedsiębiorstw z branży turystycznej 3.2.1 Mikroprzedsiębiorstwa 3.2.2 Małe i średnie przedsiębiorstwa	Min. 30 tys. PLN – mikroprzedsiębiorstwa Min. 100 tys. PLN – małe i średnie przedsiębiorstwa	Maks. 500 tys. PLN mikroprzedsiębiorstwa Maks. 4 mln PLN – mikroprzedsiębiorstwa w branży turystycznej Maks. 4 mln PLN – małe i średnie przedsiębiorstwa	Małe i średnie przedsiębiorstwa – z wyłączeniem małych i średnich przedsiębiorstw świadczących usługi drogą elektroniczną i prowadzących działalność krócej niż 12 miesięcy
lubelskie, podlaskie, warmińsko-mazurskie, świętokrzyskie, podkarpackie	Program Rozwoju Polski Wschodniej, działanie I.4 <i>Promocja i współpraca</i> komponent: współpraca, obszar, tworzenie i rozwój klastrów.	Brak określonych progów	Maks. 2 mln PLN	Dofinansowanie udzielane koordynatorowi na tworzenie i rozwój klastra

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: *Przewodnik...* 2009; PARP (<http>)

Narodowy plan rozwoju na lata 2007–2013, którego podstawowym zadaniem jest podjęcie i uruchomienie przedsięwzięć zapewniających wysoki wzrost gospodarczy oraz podniesienie pozycji konkurencyjnej regionów i przedsiębiorstw zlokalizowanych na ich obszarze realizowany jest poprzez programy operacyjne (tab. 2).

Wśród nich są programy, których celem jest stymulowanie rozwoju lokalnego dzięki finansowaniu wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, sieci współpracy i klastrów. Sieci współpracy i klastry o znaczeniu krajowym i międzynarodowym mogą otrzymać dofinansowanie w ramach programu operacyjnego „Innowacje – Inwestycje – Otwarta gospodarka” – stymulowanie wspólnych przedsięwzięć gospodarczych – oraz w ramach programu operacyjnego „Nauka, nowoczesne technologie i społeczeństwo informacyjne” – wzmocnienie potencjału nauki – a także w ramach programu „Rozwój klastrów badawczo-technologicznych w oparciu o sieci i konsorcja naukowe”. Należy zauważyć, że kraje, które na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku przeszły transformację polityczno-gospodarczą napotykają dziś szereg problemów hamujących ich właściwy rozwój regionalny wynikający z założeń gospodarki opartej na wiedzy. Typowym dla krajów słabiej rozwiniętych gospodarczo zjawiskiem są znaczne dysproporcje w rozwoju ekonomicznym regionów. Jednakże podobnie jak w przypadku europejskich państw znacznie lepiej rozwiniętych gospodarczo państwa Europy Środkowo-Wschodniej stoją przed ogromnym wyzwaniem, jakie stanowi konieczność wzrostu konkurencyjności ich gospodarek poprzez intensywny rozwój sieciowych powiązań przedsiębiorstw szczególnie w sektorach tradycyjnych, takich jak turystyka. W przypadku „nowych” członków UE to właśnie regionalne programy operacyjne są istotnym narzędziem stymulowania rozwoju lokalnych i regionalnych inicjatyw klastrowych i przedsiębiorstw sektora turystycznego oraz branż towarzyszących. Dzięki dofinansowaniu m.in. w ramach programu „Rozwój Polski wschodniej” – „Promocja i współpraca” koordynatorzy inicjatyw klastrowych mają bowiem możliwość pozyskania znaczących środków na organizację, rozwój oraz promocję klastrów turystycznych.

Uwagi końcowe

Fenomen klasteringu polega na jednoczesnym konkurowaniu i współdziałaniu ze sobą przedsiębiorstw zrzeszonych w pozornej sprzeczności. Doświadczenia wielu krajów unijnych, w tym również Polski, pokazały, że taka forma rynkowej działalności, przy spełnieniu odpowiednich warunków, daje realną szansę na efektywne działanie w ramach swojej branży. Klastry są postrzegane bowiem jako stymulatory budowania przewagi rynkowej przedsiębiorstw, a jednocześnie – rozwoju gospodarczego regionów.

Tworzenie lokalnych klastrów skupiających często niewielkie podmioty turystyczne stwarza mikro i małym przedsiębiorstwom możliwość otwierania się na nowe segmenty nabywców poprzez systematyczne udoskonalanie oferowanego produktu turystycznego zaspokajającego rosnące wymagania i zmieniające się turystyczno-rekreacyjne potrzeby współczesnego społeczeństwa. Dzięki proklasteringowej polityce UE możliwe staje się wdrożenie koncepcji klasteringu w regionach słabiej rozwiniętych przemysłowo, ale charakteryzujących się znacznym bogactwem walorów turystycznych. Pozyskanie przez koordynatorów i członków klastrów środków finansowych z funduszy unijnych stwarza bowiem realną szansę na rozwój turystyki i podniesienie konkurencyjności lokalnych podmiotów branży turystycznej.

Bibliografia

- Andersson N., Annersted J., 2010, *Priority Sector Report Clusters in the Mobility Industry: Automotive and Tourism Sectors*, EUROPE INNOVA, s. 34–36.
- Dg Enterprise and Industry Report, 2008, *Innovation Clusters in Europe: A statistical analysis and overview of Current policy support*.
- Innobarometr on cluster's role in facilitating innovation in Europe*, VI/VII 2006.
- Ketels Ch., Solvel Ö., 2006, *Clusters in the EU–10 new members countries*, EUROPE INNOVA, Brussels.
- Local Economic and Employment Development: OECD 2005*, Business Clusters: Promoting Enterprise in Central and Eastern Europe.
- Mapa przedsiębiorcy 2007–2013*. Przewodnik po funduszach europejskich dla przedsiębiorców, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, 2009.
- Mikołajczyk B., Kurczewska A., Fila J., 2009, *Klastry na świecie; studia przypadków*, Difin, Warszawa, s. 23.
- Oficjalna strona internetowa Kluczborsko-Oleskiej Lokalnej Organizacji Turystycznej: <http://e-kolot.pl>, stan na dzień 26.06.2011
- Oficjalna strona internetowa ENAT – Europejskiej Sieci Turystyki Przystępnej: <http://www.accessibletourism.org>, stan na dzień 26.06.2011
- Oficjalna strona internetowa Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego, <http://www.parp.gov.pl>, stan na dzień 24.06.2011
- Oficjalna strona internetowa Rumuńskiego Karpackiego Klastra Turystycznego: <http://www.tourism-cluster-romania.com>, stan na dzień 29.06.2011
- Przewodnik po funduszach europejskich*, 2009, <http://www.parp.gov.pl>, strona Polskiej Agencji Rozwoju Regionalnego.
- Skawińska E., 2004, *Szanse i perspektywy polskiej gospodarki w Unii Europejskiej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 185.
- Skawińska E., Zalewski R., 2009, *Klastry biznesowe w rozwoju konkurencyjności i innowacyjności regionów: Świat – Europa – Polska*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 30.

A role of the European Union in stimulation of tourism clustering development

Summary

According to the EU policy, knowledge-based clusters of interlinked innovative enterprises and excellent research institutes could be among the main levers to foster EU competitiveness in the knowledge-based economy. This policy of the EU assumes a financial support of clusters as a main factor of poorer regions competitiveness rising. This article shows examples of the EU- funds that helped tourism clusters with creating, development and successful activity on local and regional markets.

Key words: European funds, local development, clustering